

AVRUPA BİRLİĞİ LİZBON ANLAŞMASI

Avrupa Birliği'ne uluslararası platformlarda ve dış politika alanında ortak bir tüzel kişilik kazandıran ve Birlik üyelerinin bu tarihe kadar imzalamış olduğu tüm anlaşmaları bünyesinde toplayan, Anayasa niteliğindeki Lizbon Anlaşması, 1 Aralık 2009 tarihi ile yürürlüğe girmiştir.

Anlaşma, aynı zamanda, karar alma sürecinde reformlar getirerek AB'nin kurumsal yapısını güçlendirmeyi ve üye ülkelerde yaşanan onay sürecinin hızlı ve etkin bir şekilde aşılmasını hedeflemektedir.

Anlaşma ile getirilen yenilikler

Lizbon Anlaşması ile Avrupa demokratik yönetim anlamında üç ilke garanti edilmeye çalışılmıştır: demokratik eşitlik (Avrupa kurumları tüm Avrupa vatandaşlarına eşit davranmalıdır); temsilci demokrasi (Avrupa Parlamentosu ve ulusal parlamentolara daha fazla söz hakkı verilmelidir) ve katılımcı demokrasi (Avrupa kurumları ve vatandaşlar arasında yeni etkileşim yollarının geliştirilmesi esas alınmalıdır). Dolayısıyla, Lizbon Anlaşması ile getirilen yenilikler, bu üç ilkenin hayata geçirilmesine yönelik yeniliklerdir.

Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin güçlendirilmesi

Avrupa Parlamentosu üyeleri her beş yılda bir Avrupa vatandaşları tarafından seçilerek görev başına gelmektedirler. Parlamento'nun güçleri her yeni anlaşmada güçlenmektedir. Lizbon Anlaşması da parlamentoya yasa koyma, bütçe ve uluslararası anlaşmalarda daha fazla yetki vermektedir.

Yasa koyma: "ortak karar prosedürü" (co-decision prosedürü), "doğal yasama prosedürü" olarak yeniden isimlendirilmiş ve birçok yeni alan dahil edilmiştir. Bu, parlamentonun da daha önceden sadece görüş bildirme veya hiç dahil olmadığı belirli alanlarda Konsey kadar yasa yapma gücüne sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bu alanlar arasında yasal göç, polis işbirliği, ticaret politikasının bazı yönleri ve tarım yer almaktadır.

Bütçe: Yeni anlaşma Parlamentosun varolan mali onay yetkisini güçlendirmektedir. Daha önceden Komisyon ve Parlamentosun ayrı onay verdikleri harcamalar birleştirilerek iki kurumun birlikte çalışması öngörülmüş ve dolayısıyla, Komisyon ve Parlamento arasında yeni bir denge yaratılmıştır.

Uluslararası anlaşmalar: Lizbon Anlaşması ile tüm uluslararası anlaşmalar için Parlamento'nun onayı şart olarak belirlenmiştir.

Ulusal parlamentoların rolünün artırılması:

Anlaşma aynı zamanda Avrupa Birliği ve üye ülkeler arasındaki ilişkileri açıklığa kavuşturmuştur.

Lizbon Anlaşması ulusal parlamentolara Avrupa kurum ve kuruluşlarına katılım konusunda daha fazla imkan tanımaktadır. AB'nin işleyişinde AB seviyesinde karar alma ve yürütme konularında AB kurum ve kuruluşlarının ulusal parlamentoların üzerinde yetkisi bulunmaktadır. Lizbon Anlaşması, ulusal parlamentoların AB'nin aldığı kararlara değişik metodlarla müdahale edebilme yetkisi tanımaktadır. Örneğin, ulusal parlamentoların üçte biri, Komisyon'da görüşülen herhangi bir önerinin yeniden değerlendirilmesi, değiştirilmesi veya tamamen kaldırılması talebinde bulunabilir.

AB ve üye ülkeler arasındaki ilişkilerin tanımı:

AB kuruluşları ile üye ülkelerin görev dağılımı aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

Tek güç: AB kurumları, gümrük birliği, ortak ticaret politikası ve rekabet gibi alanlarda tek yetkili olarak belirlenmiştir.

Destekleyici, koordine edici ve tanımlayıcı güç: Kültür, eğitim ve sanayi gibi konularda AB kurumları üye ülkeleri, örneğin finansman sağlayarak, destekleyebilirler.

Paylaşılmış güç: Çevre, nakliye ve tüketicinin korunması gibi konularda Birlik ve üye ülkeler yasama gücünü paylaşmışlardır.

Birlikten ayrılma:

Lizbon Anlaşması ile dileyen üye ülke tercihi doğrultusunda Birlik'ten ayrılabilir.

Kurumsal yapılanmada yapılan değişiklikler:

Lizbon Anlaşması, AB'nin kurumsal yapısını tamamen değiştirmemekle birlikte, AB kurum ve kuruluşlarını daha işlevsel, etkin ve şeffaf yapacak bazı unsurlar barındırmaktadır.

AB kurum ve kuruluşları şunlardır: Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, Konsey, Avrupa Komisyonu, Avrupa Adalet Divanı, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Sayıştay

Avrupa Parlamentosu: Anlaşma ile Parlamento'nun yasama alanındaki yetkileri arttırılmış, Bütçe'ye daha fazla dahil olma hakkı ve uluslararası anlaşmaları onaylama görevi verilmiştir. Milletvekili sayısı 750 olarak belirlenmiş ve azalan ölçülülük ilkesi ile daha kalabalık ülkelerin milletvekillerinin daha fazla kişiyi temsil etmesi sağlanmıştır. Ayrıca tek bir üye ülke, en az 6 ve en çok 96 milletvekili gönderebilecektir.

Avrupa Konseyi: AB politikalarını üreten Avrupa Konseyi, tam bir kuruluş olarak yeniden yapılandırılmıştır. Yeni bir görev verilmemesine rağmen, yapılanmada dönem başkanlığı yerine iki buçuk yıl süreyle başkan seçilmesi sistemine geçilmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi: AB üye hükümetlerinin temsil edildiği Konsey'in yetkileri çoğunlukla değişmezken, AB'nin ortak dış politika ve güvenlik politikası (CFSP) ve ekonomi politikalarının belirlenmesindeki merkezi konumu güçlendirilmiştir. Karar alma sürecinde ise Anlaşma ile kültür ve göç gibi birçok yeni konuda çoğunluk prensibi kabul edilmiştir. Ancak 2014'ten sonra çifte çoğunluk prensibi geçerli olunması ve buna göre önerilen AB

yasalarının AB üye ülkelerinin yanı sıra AB vatandaşları tarafından da çoğunluğun onayını alacak şekilde kabul edilmiş olması aranacaktır.

Avrupa Komisyonu: Görev tanımı, Avrupa kamu çıkarının gözetilmesi olan Komisyon'da, her üye ülkeden bir Komiserin üye olarak yer alması benimsenmiştir. Komisyon başkanının belirlenmesinde ise Avrupa seçimleri sonuçlarının etkili olması kabul edilmiştir.

AB dış politika ve güvenlik yüksek temsilcisi / Komisyon başkan-yardımcısı: Lizbon Anlaşması ile, AB'nin yabancı ülkelerle ve uluslararası kuruluşlarla uyumluluğunu sağlamak amacıyla yeni oluşturulmuş bir pozisyonudur. Temsilcinin en önemli görevi, üye ülke dışişleri bakanları ile düzenli toplantılar yaparak AB'nin dış politika ve güvenlik politikası alanındaki koordinasyonu ihtiyacını karşılamaktır.

Diğer kurumlarda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ancak Lizbon Anlaşması Avrupa Adalet Divanı'nın görev alanını, polis ve kriminal konular da dahil olacak şekilde genişletmiş ve prosedürlerde bazı değişiklikler yapmıştır.

Lizbon Anlaşmasının Ticaret Politikası Açısından Sonuçları

Parlamento'nun sürece dahil olması

Lizbon Anlaşmasına göre, ticaret politikası ile ilgili tüm mevzuat, ortak karar prosedürü ile düzenlenirken, ticaret anlaşmalarının onaylanması ise oybirliği esasına göre mümkün olabilecektir. Dolayısıyla, daha önceden Nice Anlaşması ile belirlenen Konsey onayına ek olarak Avrupa Parlamentosu da Lizbon Anlaşması ile karar alma süreçlerine dahil olma hakkı kazanmıştır. Bu durum, Konsey ve Parlamento arasında görüş ayrılığı bulunması halinde karar alma sürecinin yavaşlamasına yol açabilecektir.

Serbest ticaret ve ekonomik işbirliği anlaşmalarının yanı sıra ikili anlaşmalarının da onaylanmasında söz sahibi olan Avrupa Parlamentosu, Lizbon Anlaşması sayesinde, ayrıca, Komisyon'da süregelen müzakereler hakkında düzenli bilgi edinme hakkı elde etmiştir. Ancak, anlaşma imzalamaya yönelik müzakerelerin başlatılacağı öncelikli ülkelerin belirlenmesi ve müzakerelerin içeriğinin tespit edilmesi Konsey'in yetki alanında kalmakla birlikte, Parlamento'nun da inceleme yapma hakkı bulunmaktadır.

Müzakere edilecek anlaşmaların kapsamının genişletilmesi

Lizbon Anlaşması, AB'nin ortak ticaret politikasının kapsamına ekonomik konuların yanı sıra yatırım, eğitim, sağlık hizmetleri gibi konuların da dahil olmasına izin verecektir. Başka bir ifade ile, Komisyon, STA'lara bu konuları da dahil edebilecek ya da üçüncü ülkelerle örneğin sadece yatırım anlaşması müzakere edebilecektir.

Komitoloji sürecinin değiştirilmesi

Yasaların uygulanma sürecinde Komisyon ve Üye ülkelerin teknik seviyede işbirliği yapmasına dayalı komitoloji prosedüründe yapılan değişikliklerle, Üye ülkelerin karar verme yetkisi sonlandırılarak Konsey ve Parlamento'nun ortak ya da Konsey'in tek başına karar vermesinin önü açılmaktadır. Bu durumun ticaret politikası açısından en önemli etkisinin anti-damping gibi korunma önlemleri konusunda ortaya çıkabileceği tahmin ediliyor.

Ortak ticaret politikasının belirlenmesi

Lizbon Anlaşması, topluluğun ticaret politikasının kurumsal olarak yeni oluşturulan ortak dış ve güvenlik politikası ile uyumlu olmasını öngörüyor. Ancak uygulamada birbirinden farklı yürütülen bu iki topluluk politikasının nasıl uyumlaştırılacağı konusu henüz netlik kazanmamıştır.

Lizbon Anlaşmasının Diğer Sonuçları

Lizbon Anlaşması, Türkiye'nin katılım müzakerelerinin ilerleyişine yönelik herhangi bir yenilik getirmemekle birlikte, AB'nin karar alma süreçleri, genişleme, ticaret ve diğer politikalarının belirlenmesi ve Anlaşma kapsamında benimsenen diğer prensipler açısından üye ülkeler olduğu kadar Türkiye gibi katılım müzakeresi devam eden ve üyeliğe aday ülkeler açısından doğrudan veya dolaylı sonuçlara ve etkilere sahiptir.

Genişleme sürecinin devam etmesi

Lizbon Anlaşması, Kopenhag Kriterleri olarak bilinen ve aday ülkelerin AB'ye üyeliklerinde karşılaşması gereken koşulları ifade eden kriterleri yasal bir zemine oturtmuş ve genişlemenin daha kurumsal bir şekilde devam etmesini garantilemiştir.

Öte yandan, Kopenhag kriterlerinin anlaşmanın temel unsurlarından biri haline gelmesi, ülke bazında istisna tanınmaması anlamına gelmektedir ve bu durum, aday ülkelerin üyelik sürecinde zorlanmasına neden olabilecektir. Örneğin, Lizbon Anlaşması Bulgaristan ve Romanya'nın AB'ye üye olmasından önce kabul edilmiş olsaydı, Kopenhag Kriterlerinin Anlaşma ile hukuksal bir nitelik kazanmasından dolayı bu ülkeler üyeliğe kabul edilmeyebilirlerdi.

Türkiye, Kopenhag kriterlerini yerine getirmiş ve müzakere sürecinde olan bir ülke olarak, Lizbon Anlaşması'nın genişleme ile ilgili hükümlerinden dolayı olarak yararlanmaktadır.

AB'nin küresel platformlarda güçlü bir aktör olması

AB'nin Lizbon Anlaşması ile elde ettiği en önemli kazanımlarından biri de, ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturulmasına ve Avrupa'nın dünya çapındaki ortaklarıyla ilişkilerinde Avrupa çıkar ve değerlerinin savunulmasına yönelik güçlü bir yasal zeminin hazırlanmasıdır. Anlaşma ile oluşturulan yeni pozisyonlar ve karar alma sürecinde yapılan reformlar, Avrupa'nın küresel hedeflerini gerçekleştirilmede somut çözüm niteliğindedir.

Daha demokratik ve şeffaf bir Avrupa

Avrupa Parlamentosu ve ulusal parlamentoların güçlendirilmesi, Avrupa vatandaşlarının seslerini yönetimde daha çok duyurmasına ve Avrupa ve ulusal seviyede yetkilerin daha iyi tanınması açısından fırsat tanıyacaktır. Ayrıca, basitleştirilmiş çalışma metodları ve seçim kuralları, daha istikrarlı kurumsal yapı ve Avrupa vatandaşlarının politik karar alma sürecine daha fazla dahil olmasının sağlanması gibi özellikleri nedeniyle Lizbon Anlaşması'nın, AB'yi daha demokratik ve şeffaf kılmakta önemli bir rol oynayacağı tahmin edilmektedir.

Lizbon Anlaşması sayesinde, AB vatandaşları, AB dahilindeki politik süreçlere “vatandaşlık girişimi” mekanizması ile dahil olabilecek, böylece üye ülkelerden vatandaşlar birleşerek Komisyon’dan AB’nin sorumluluk alanları ile ilgili öneri getirmesini isteyebilecektir. Bu sistem içerisinde Komisyon ile, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum, çalışan ve işverenler, kiliseler ve diğer kurumlar arasında dayanışma ve diyalogun önemi artacaktır.

Avrupa için yeni politika alanları ve temel değerler:

İnsan hakları, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü gibi AB’nin temel değerlerinin Lizbon Anlaşması ile teşvik edilmesi dikkat çekmektedir. Öte yandan, Lizbon Anlaşması, barış, refah, sosyal adalet ve sosyal ayrımcılıkla mücadele gibi değerleri detaylı bir şekilde teşvik etmektedir. Anlaşma, temel hakların korunmasında önemli ilerlemeler getirmiştir. Ayrıca Temel Haklar Tüzüğü’nün uygulanması Lizbon Anlaşması ile garanti altına alınmıştır.

Anlaşma geleneksel politikaların yanı sıra dünya gündemini meşgul eden önemli politika konularında da yenilik getirmektedir. İklim değişikliği ile mücadele, iddialı bir uzay politikasının benimsenmesi, enerji tedarik güvenliğinin sağlanması bunlardan bazılarıdır.

Yeni Dönem Başkan ve Komiserler – Sektörümüz açısından etkili olacak isimler

Avrupa Konseyi Başkanı: Herman Van Rompuy (Belçika):

Lizbon Anlaşması ile yeni oluşturulan Avrupa Konseyi Başkanlığı görevine Almanya ve Fransa’nın desteğiyle Belçika Başbakanı Herman Van Rompuy getirilmiştir. Van Rompuy, 6 ayda bir değişen dönem başkanının yerini alarak bu görevde iki buçuk yıl kalacaktır.

Merkez sağ eğilimli bir siyasetçi olan Herman Van Rompuy, farklı dillere bölünmüş Belçika’da uzlaşma kültürünü oturtmayı başarmış ve ülkedeki ekonomik krizi başarıyla yönetmiş bir isim olarak bilinmektedir. Herman Van Rompuy’un Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine soğuk baktığı da bilinmektedir.

Avrupa Komisyonu Başkanı: José Manuel Barroso (Portekiz):

İkinci kez Başkanlık görevine getirilen José Manuel Barroso’nun komiser atamaları da dahil olmak üzere bir çok konuda daha etkin bir politika takip etmesi beklenmektedir. Barroso’nun son küresel ekonomik gelişmeler karşısında öncelikli olarak belirlediği hedef konuları iç pazarın güçlendirilmesi ve üye ülkelerin ulusal ve korumacı ekonomik politikalar izlemesinin engellenmesi olarak belirtiliyor.

Barroso’nun yeni Başkanlık döneminde, AB’nin ekonomik krizin etkilerini daha az hissetmesini sağlayacak klasik ekonomi tedbirlerinin yanı sıra, iklim değişikliği ile mücadele, çevresel konular, ekonomik krizin sosyal yönü, işçi hakları gibi konuları da daha çok gündeme getirmesi bekleniyor.

Öte yandan, üye ülke liderleri arasında tam bir uyumun olmaması, küresel krizin üretim sanayisini olumsuz etkilemesi, rekabetçilik alanında yaşanan sıkıntılar ve sanayi istihdamının azalmasına rağmen izlenen serbestleşme politikalarının farklı üye ülke

kamuoylarında farklı tepkilere yol açması, Barroso'nun yüzleşmek zorunda kalacağı en önemli sorunlar olarak belirtiliyor.

Ticaret Komiseri: Karel de Gucht (Belçika):

AB Komisyonu Ticaret Komiseri olarak Belçika eski maliye bakanı olan ve daha önce Kalkınma Komiseri olarak görev yapan Karel de Gucht atanmıştır. Karel de Gucht ile, Dünya Ticaret Örgütü Doha Kalkınma Gündemi görüşmelerinden başarılı sonuçlar alınması ve daha fazla ikili serbest ticaret anlaşması imzalanması hedefleniyor.

Sanayi ve Girişimcilik Komiseri: Antonio Tajani (İtalya):

AB Komisyonu Sanayi Politikalarından Sorumlu Komiseri olarak İtalyan Antonio Tajani atanmıştır. Almanya'nın güçlü olduğu ulaşım ve ağır sanayi gibi sektörlere ağırlık veren Alman Günther Verheugen'in yerine Avrupa tekstil ve hazır giyim sanayisinde önemli bir paya sahip olan İtalya'dan Antonio Tajani'nin atanması Avrupa tekstil ve hazır giyim sanayisinde memnuniyetle karşılanmıştır.

Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi: Barones Catherine Ashton (İngiltere):

Lizbon Anlaşması ile yeni oluşturulan Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi görevine Avrupa Komisyonu'nun ticaretten sorumlu üyesi Barones Catherine Ashton getirilmiştir. Avrupa Komisyonu'nun ilk ticaretten sorumlu kadın üyesi olan Ashton, daha önce İngiltere hükümetinde çeşitli görevler almıştı.

Yeni Dönem Komiserler – Diğerleri

Adalet, Temel Haklar ve Vatandaşlık Komiseri: Viviane Reding (Lüksemburg)

Rekabet Komiseri: Joaquin Almunia (İspanya)

Taşımacılık Komiseri: Siim Kallas (Estonya)

Dijital Gündem: Neelie Kroes (Hollanda)

Birimler arası İlişkiler ve Yönetim Komiseri: Maros Sefcovic (Slovakya)

İç Pazar ve Hizmetler Komiseri: Michel Barnier (Fransa)

Tarım ve Kırsal Kalkınma Komiseri: Dacian Ciolos (Romanya)

Sağlık ve Tüketici Politikası Komiseri: John Dalli (Malta)

Denizcilik ve Balıkçılık Komiseri: Maria Damanaki (Yunanistan)

Genişleme ve Avrupa Komşuculuk Politikası Komiseri: Stefan Füle (Çek Cumhuriyeti)

Araştırma ve Yenilik Komiseri: Maire Geoghegan-Quinn (İrlanda)

Bölgesel Politika Komiseri: Johannes Hahn (Avusturya)

İklim Eylemi Komiseri: Connie Hedegaard (Danimarka)

Bütçe ve Mali Programlama Komiseri: Janusz Lewandowski (Polonya)

İç İşleri Komiseri: Cecilia Malmström (İsveç)

Enerji Komiseri: Günther Oettinger (Almanya)

Kalkınma Komiseri: Andris Piebalgs (Letonya)

Çevre Komiseri: Janez Potocnik (Slovakya)

Ekonomik ve Parasal İşler Komiseri: Olli Rehn (Finlandiya)

Vergilendirme ve Gümrük Birliği Komiseri: Algirdas Semeta (Litvanya)

Eğitim, Kültür, Çokdillilik ve Gençlik Komiseri: Androulla Vassiliou (Kıbrıs)

Uluslararası İşbirliği, İnsani Yardım ve Krizlerle Baş Etme Komiseri: Rumiana Zheleva (Bulgaristan)